

Geraadpleegde literatuur en archieven

Boeken Zaanstreek

Technische en industriële geschiedenis Zaanstreek

G. Bolten en G.A. Nijboer, *De omschakeling van windkracht op stoomkracht in een viertal traditionele Zaanse windindustrieën 1850-1914, een bijdrage tot de geschiedenis van de industrialisatie in Nederland*, afstudeerscriptie, (Utrecht, z.j.).

Karel Davids 'Het geheim van het collectief. Technische vernieuwingen in de Zaanstreek in de vroegmoderne tijd' in: Eelco Beukers en Corrie van Sijl (red), *Geschiedenis van de Zaanstreek deel 1* (Zaandam, 2012).

P.M. Duyvis, 'Het fabriekswezen der Zaanlanden' in: *Gedenkboek uitgegeven ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs 1847-1897* ('s-Gravenhage, 1897)

Peter Groot, 'Cornelis Corneliszoon van Uitgeest en zijn uitvindingen' in: Wladimir Dobber en Cees Paul (red), *Cornelis Corneliszoon van Uitgeest. Uitvinder aan de basis van de Gouden Eeuw* (Zutphen, 2004).

E.J. Jonxis, 'The Zaanland chamber of commerce' in: *De Hollandsche Steden. Zaanland-number* (1928) 22-25.

Herman Kaptein, 'Een unieke economie? De Zaanse nijverheid op windkracht 1600-1800' in: Eelco Beukers en Corrie van Sijl (red), *Geschiedenis van de Zaanstreek deel 1* (Zaandam, 2012).

J. Kingma, 'De Zaanse stoomrijstpellerij: Opkomst en neergang' in *Jaarboek voor de geschiedenis van bedrijf en techniek* Vol. 6 (Utrecht, 1989).

E. Koning en J.H. Rem, 'Bedrijfsleven' in: *Krommenie zeventhonderdvijftig* (Krommenie, 2001).

G.H.L. Tiesinga, *De Zaanse Handel en Nijverheid* (Haarlem 1911) reprint 1983.

J. van der Laan, C. van Sijl, en L. de Smet, *Industrielandchap De Zaan. PIE Rapportenreeks 22* (Zeist, 1995).

E.A. Veen, 'De Zaanse Handel en Nijverheid van 1898-1948' in *50 Jaren Zaanstreek (en nog ver daarvoor)* (Zaandam, 1949).

Jan Pieter Woudt, *De bedding voor morgen. Vijfhonderd jaar Zaanse Nijverheid en Handel toegespitst op de jaren 1950 tot 2000*. (z.p. 2000).

Bedrijfsgechiedenissen Zaanse bedrijven

A. Bol, F. Boom, D. Dekker, *Van Engel en Vrede, In 110 jaar van Crok & Laan, Croklaan naar Loders Croklaan* (z.p., 2001).

Jane de Jongh, *Van Gelder Zonen 1784-1934* (Haarlem, 1934).

J.L. de Jager, *Arm en Rijk kunnen bij mij hun inkopen doen* (Baarn, 1995).

De Mol als molen, olieslagerij en raffinaderij (Wormerveer, 1953).

Jan G. Elburg, *Adriaan Honig's Kunsthars industrie Zaandam Holland* (Wormerveer, 1958).

Jeroen Goudeau, *Mercurius Hersteld. Geschiedenis, restauratie en hergebruik van een provinciaal monument* (Haarlem, 1997).

H.M. Grootes, *Een Wereld van cacao. De geschiedenis van de Cacao- en chocoladefabriek D.M. Grootes Gebrs. in Westzaan* (Vaassen, 2002).

K. Hille, 'Cake and rusk manufactory late G. Hille & Son' in: *De Hollandsche Steden. Zaanland-number* (z.p., 1928)

S.H. Hoogterp, *De Firma Jan Dekker Wormerveer* (z.p., z.j.).

Gerard Jacobs, *KENZ Cranes BV. De geschiedenis en fabricage van hijswerktuigen* (Zaandam, 2016).

HF. Jantzen, *Tweehonderdvijftig jaren blauwsel* (z.p. 1951).

Dick Kerssens, *GEB/GZW/EZW. Van toen naar nu* (Zaandam, 1989).

Jur Kingma, 'Van schuitenmaker tot schepenfabriek. De Zaanlandse Scheepsbouw Maatschappij' in: Jeroen ter Brugge e.a. (red) *Scheepsbouw in perspectief. Werven in Nederland 1870-2009* (Zutphen, 2009).

Vibeke Kingma, Vibeke, *Lassie. Rijst aan de Zaan 125 jaar* (Wormer, 2018).

J.W. Klinkenberg, W.P. Klinkenberg, *1855-1955 Gebroeders Klinkenberg Wormerveer* (Wormerveer, 1955).

W.P. Klinkenberg, *1855-1971 De geschiedenis van een smederij* (Wormerveer, 1971).

Klaas Abraham Knaap, *Het Veem* (Zaandam, z.j.).

Raymond Laan, *Wessanen's Koninklijk Fabrieken. 1765-1940* (Wormerveer, 1940).

P.J. Middelhoven, *Hout en trouw. De geschiedenis van een familiebedrijf De wed. Stadlander & Middelhoven houthandel te Zaandam* (Zaandijk, 1975).

Heinz Nägele, Dick Schaap, *Geen oorlog, geen munitie. De geschiedenis van 300 jaar militaire productie* (Haarlem, 1979).

Marijke C. Pette, *Pette cacao en chocolade. Een Zaanse familiebedrijf in roerige tijden* (Den Haag, 2015).

Ed Pielkenrood, *Maison d'Essence. Een huis met een luchtje* (Wormer, 2002).

Martin Redeke, *50 jaar Bruynzeel 1897-1947* (Zaandam, 1947).

Peter Roggeveen, *Hout aan de Zaan. De rijke historie van de Zaanse houthandel* (Wormer, 2013).

A.W. Sabel, *Vijf en zeventig jaren Sabel* (Zaandam, 1951).

Rolf Smid e.a. *Koffiebranden in het washok. De geschiedenis van Marvelo* (Zaandam, 1993).

E.B. van Gelder, 'Duyvis-Recter' in: Jan Pieter Woudt, Klaas Woudt (red), *Encyclopedie van de Zaanstreek deel 1* (Wormerveer, 1991).

Pim van Geuns, *De Zaanstroom. Niet geëvenaard, nog minder overtroffen* (Wormer, 2008).

Van Molen tot groot bedrijf. Ter gelegenheid van de 60^e verjaardag van C.A. Honig (z.p., z.j.).

Jeroen Verhoog, *Zuiver aan de Zaan. 1930-2005. 75 jaar Zaanlandse olieraffinaderij* (Zaanstad, 2005).

Co Verkade, *Een leven in Biskwie en chocolade* (Wormer, 2005).

Margaretha A. Verkade, *Honderd jaren Dekker's hout. Gedenkboek uitgeven ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van Dekker's houthandel Zaandam* (Zaandam, 1955) 59-63.

D. Vis, *Drie eeuwen verf. Een en ander uit de geschiedenis van de Zaanse verfindustrie* (Zaandam, 1945).

Klaas Woudt, *De geschiedenis van een Zaanse familie-onderneming* (Krommenie, 1987).

Klaas Woudt, *Honderd jaar machinebouw aan de Zaan 1885-1985 B.V. Machinefabriek P.M. Duyvis. Koog aan de Zaan* (Koog aan de Zaan, 1985).

Zaanse ondernemers en ondernemersfamilies

Doreen Arnoldus, 'Rikus Duyvis 1852-1937' in: Joop Visser e.a. (red), *Nederlandse Ondernemers 1850-1950. Noord-Holland en Zuid-Holland* (Zutphen, 2013).

Jan Aten, *De Doopsgezinde Krommenieër zeildoeksfabrikteursfamilie Kuyper* (z.p., z.j.).

AVEBE Latenstein 75 jaar Nijmegen 1926-2001 (z.p., 2001).

Bedrijven en Bedrijfstakken waarin Zaanse bedrijven een belangrijke rol speelden

E.J. Bouw, *Van Blikslagers, vleesblikken en biervaten. Een studie over de Nederlandse plaatverwerkende emballage-industrie 1919-1950. Academische Proefschrift Universiteit van Amsterdam* (Amsterdam, 1967).

Bram Bouwens, 'Familie Smidt van Gelder' in: Joop Visser e.a. *Nederlandse Ondernemers 1850-1950. Noord-Holland en Zuid-Holland* (Zutphen, 2013).

Alb. Vis, *De familie Vis van Zaandam-Wormerveer* (1926).

Alb. Vis, *Familieboek Vis van Zaandam en Wormerveer* (1925).

Thijs de Gooijer, *Cacao langs de Zaan. De Molens-De fabrieken*. (Alkmaar, 2011).

B.W. de Vries, *De Nederlandse papiernijverheid in de negentiende eeuw* ('s-Gravenhage, 1957).

hr. A.J. Gevers, Js. Mooijweer, *Huis Singraven* (Zwolle, 1992).

Liesbeth Hemelrijk, 'De geschiedenis van de linoleumdruk' in: *Van Kandisky tot Corneille* (Assendelft, 1999).

Gerrit Jan Honig, *Stamboek der familie Smit* (Koog aan de Zaan, 1935).

K.C. Honigh, *Familie en zakenherinneringen van K.C. Honig Mzn. 1871-1941* (z.p., 1941).

Marlies Hummelen, *Ik zie daar mogelijkheden. Een kroniek van familie en bedrijf Brokking* (Hoog-Keppel, 2015).

A.F. Kamp, *De standvastige tinnen soldaat. 1860-1960 N.V. Billiton Maatschappij 's-Gravenhage* ('s-Gravenhage, 1960)

Vibeke Kingma, 'Familie Bruynzeel' in: Joop Visser e.a. *Nederlandse Ondernemers 1850-1950. Noord-Holland en Zuid-Holland* (Zutphen, 2013).

Rudolphe Regout, *Inleiding Genealogie Blans* (Heemstede, 1976).

J. Rogge, *Het geslacht Rogge te Zaandam. Drie eeuwen familiegeschiedenis tegen den achtergrond van nering en bedrijf* (Koog aan de Zaan, 1948).

N. Schouten, *Plantaardige olie- en margarine-industrie. PIE rapportenreeks 20n* (Zeist, 1994).

D. Vis, *Vis a Saandyk. Kroniek van een Zaanse geslacht beschreven door Dirk Vis in samenwerking met Jacob Vis jcz* (Zaandijk, 1974).

J.C. Westermann, *Blik in het verleden. Geschiedenis van de Nederlandsche blikindustrie in hare opkomst van gildeambacht tot grootbedrijf* (Amsterdam, 1939).

J.C. Westermann, *Korte geschiedenis der Nederlandse Blikindustrie* (Amsterdam, 1938).

Zaanse molenkundige publicaties

P. Boorsma, *Duizend Zaanse molens* (Amsterdam, 1951).

Ron Couwenhoven, *Zaanse Verhalen 2013 Pelmolen De Grootvorst. Kooplieden in de Zaanstreek* (Zaandam, 2013).

Ron Couwenhoven, *1100 Zaanse Molens* (Wormer, 2015).

Ron Couwenhoven, *2009 Zaanse verhalen. Berichten uit het rijke molenleven* (Zaandam, 2009).

Ron Couwenhoven, 'Almanak of Boekie. Oliemolen te Jisp en pelmolen in Oostzaandam' in: *Het Molenmagazine* Vol. 2 (Zaandam, 2002).

Ron Couwenhoven, 'Blauwe Hengst, blauwselmolen in Westzaan. Een winstgevende onderneming' in: *Zaanse Verhalen 2009. Berichten uit het rijke molenleven* (Zaandam, 2009).

Ron Couwenhoven, 'Denk wel, spreek wel en doe wel. Amen. 1677-1734 Nicolaas Calff' in: *Zaanse verhalen 2008*. (Zaandam, 2008).

Ron Couwenhoven, *Het Olieslagerscontract. Oliemolens in de Zaanstreek* (Zaandam, 2002).

Ron Couwenhoven, 'Het Zaanse molenbestand anno 1729' in: *Het Molenmagazine* Vol. 18 (Zaandam, 2007).

Ron Couwenhoven, 'Rietvink, olie-, blauwsel en trasmolen te Wormer. Opkomst van de firma Jan Dekker' in: *Het Molenmagazine* Vol. 9 (Zaandam, 2004).

Ron Couwenhoven, *Zaanse Verhalen 2008. Berichten uit het rijke molenleven*. (Zaandam, 2008).

Ron Couwenhoven, *Zaanse Verhalen 2011. Berichten uit het rijke molenleven*. (Zaandam, 2011)

Ron Couwenhoven, *Zaanse Verhalen 2013 Pelmolen De Grootvorst. Kooplieden in de Zaanstreek* (Zaandam, 2013).

A.J. Honig, D. de Vries, *Poeier malen. Werk voor molens op hun retour.....maar er zat meer aan vast!* (Amsterdam, 1988).

P.H. Havik, *De werking van de pelmolen*. Manuscript 1928-1929 facsimile-uitgave (Koog aan de Zaan, z.j.).

Van dik hout zaagt men planken, catalogus tentoonstelling Molenmuseum Koog aan de Zaan (z.p., 1981).

G. Husslage, *Windmolens* (Amsterdam, 1965).

H. Voorn, 'Een geschiedkundige bijdrage over de Zaanse papiermakerij' (1964) geciteerd in: *Het Molenmagazine* Vol. 17 (Zaandam, 2007).

Zaanse maritieme geschiedenis

R. Pz. Bets, 'Een halve eeuw scheepvaart aan de Zaan' in: *50 Jaren Zaanstreek (en nog ver daarvoor)* (Zaandam, z.j.).

Cees Kingma, 'De kanaalkwestie (2)' in: *Jaarboek Historisch Genootschap Wormer 2010* (Wormer, 2010) 48-64.
Cees Kingma, 'De kanaalkwestie' in: *Jaarboek Historisch Genootschap Wormer 2009* (Wormer, 2009) 76-93.
Cees Paul, 'Het Zaanse aandeel in de Hollandse Walvisvaart van de 17^e en 18^e eeuw' in: *Zaankanters en het Water* (Wormer, 2007).
Cees Paul, 'Scheepsbouw op het platteland' in: *Zaankanters en het water* (Wormer, 2007).
Letty Swart-de Ridder, *Schipperij op de Zaan* (Wormerveer, 2015).
A. van Braam, *Opkomst van de Zaanse scheepsbouw 1550–1654* (Wormerveer, 1998).
A. van Braam *Opkomst van de Zaanse walvisvaart 1610 – 1660 deel I* (Wormerveer, 1999).
A. van Braam *Opkomst van de Zaanse walvisvaart 1610 – 1660 deel II* (Wormerveer, 2000).

Tweede Wereldoorlog

Bram Kemp, Klaas Kemp, *Wormer, van crisisjaren, oorlogsjaren tot de bevrijding*. (z.p. 2012).
Lisette Lewin, *Het Clandestiene boek 1940-1945* (Amsterdam, 1983).
Erik Schaap, *Joods roofgoed werd in Wormer vermalen*. in: *Jaarboek 2016 Historisch Genootschap Wormer* (Wormer, 2016).
Erik Schaap, *Zaans verzet in nationaal perspectief (1940–1945)* (Wormer, 2008).
W. Swart, *Zaanstreek in bezettingsjaren* (Zaandam, 1980).
Verzet aan de Zaan (Zaandam, 1985).

Archeologie en erfgoed

J. Gawronsky, P. Floore, 'Opgravingen aan de Hogendijk te Zaandam (1998 – 2000)' in: *Grondsporen. Veertig jaar archeologisch onderzoek in de Zaanstreek* (Wormerveer, 2000).
A.J. Gercama, 'De historisch-geografische waarde van fabriekscomplexen' in: A.P.Klerk e.a. (red), *Historische Geografie in meervoud* (Utrecht, 1984).
Piet Kleij, Victor Enthoven, *Werven en scherven. De scheepswerven langs de Hogendijk in Zaandam* (Koog aan de Zaan, 2010).
M.T. Pruijs, *De stoomrijstpellerij en 'Hollandia' en de 'Unie' langs de Zaanbocht in Wormerveer*, kandidaatsscriptie kunsthistorie (Amsterdam, z.j.).

Zaanse geschiedenis

Jan Aten *Wormerveer langs weg en Zaan* (Wormerveer, 1967).
'Belangstelling voor onze Zaanse Grootindustrie' in: *Het Weekblad, anti-rev. Orgaan voor de Zaanstreek* (29 augustus 1931).
Beschrijving van den brand der fabriek van de firma Wessanen & Laan. Een vuurproef op grote schaal van het gewapend beton. December 1912 uitgave Naamloze Vennootschap Industriële Maatschappij van F.J. Stulemeyer & Co. Gewapend Beton Breda, Archief Historisch genootschap Wormerveer.
J.P. Bloem, K. Hoope, *Historisch onderzoek Zaanoever Wormer*, afstudeerproject TU Delft (Delft, z.j.).
S. Hart, 'De Zaanstreek en Oost-Zaandam in het bijzonder in het jaar 1731' in: *Geschrift en getal* (Dordrecht, 1976).
S. Hart, 'Lambert van Tweenhuysen (1565–1627)' in: L.M. Akveld e.a. (red) *Vier eeuwen varen. Kapiteins, kapers, kooplieden en geleerden* (Bussum, z.j.).
S. Hart, 'Oostzaners en hun betrekkingen met het buitenland' in: J.J. Schilstra, *De polder Oostzaan* (Oostzaan, 1979).
S. Hart, 'Zaandam in de Franse Tijd' in: *Geschrift en getal* (Dordrecht, 1976).
S. Hart, 'Een bijdrage tot de geschiedenis van de houthandel' in: *Geschrift en Getal* (Dordrecht, 1976).

P.N. Helsoot, *Participatie in de Zaanstreek. Twee eeuwen Zaanse Nutsdepartementen* (Zaandijk, 1991).

J. Honig Jz. Jr., *Historische, Oudheid- en Letterkundige Studiën. Tweede deel.* (Zaandijk, 1867).

Jacob Honig Jsz. Jr., *Geschiedenis van de Zaanlanden* (Haarlem, 1849).

J.J. Honig, *Zaanlandia Illustrata.* (Zaandijk, 1917).

D. Kerssens, *Het behouden land. Kalverpolder 1000 jaar cultuurhistorie* (z.p.,2005).

Jur Kingma, 'Asbest, ik eet het spul desnoods op mijn brood' in: *Jaarboek 2015 van het Historisch Genootschap Wormer* (Wormer, 2015).

Vibeke Kingma, 'Aantrekken en afstoten. De verhouding tussen Amsterdam en de Zaanstreek van de vroegmoderne tijd tot nu' in: Eelco Beukers en Corrie van Sijl (red), *Geschiedenis van de Zaanstreek deel 1* (Zaandam, 2012).

Bert Koene, *De Caeskopers. Een Zaanse koopmansfamilie in de Gouden Eeuw* (Hilversum, 2011).

P.G. Kuyk, 'A commercial and industrial district of historical importance' in: *De Hollandsche Steden. Zaanland-number* (z.p., 1928).

Adriaan Loosjes, *Beschrijving van de Zaanlandsche dorpen* (Haarlem, 1794) facsimile heruitgave 1968.

S. Lootsma., *Historische Studiën over de Zaanstreek* (Koog aan de Zaan, 1939).

S. Lootsma, *Historische studiën over de Zaanstreek. Tweede bundel* (Koog aan de Zaan, 1950).

H.P. Moelker, *Het dorp aan de rivier de Ghypse* (Purmerend, 1976).

C. Mol, *Uit de geschiedenis van Wormer* (Amsterdam, 1980).

Ger Jan Onrust, *Wormers Welvaren. De economie van een industriële plattelandsgemeente in de jaren 1940-1945* scriptie Hogeschool Holland (z.p. , z.j.) 11.

G. Oosterbaan, *Dat goede oude Zaandijk* (Zaandam,1971).

C. Poel, 'Herinneringen aan de eerste automobilist in Zaandam' in: *Autokampioen* (12 januari 1963) (dl.1) ib. (19 januari 1963) (dl.2).

N. Pommeren, H.L.M. van Heijnsbergen, *Zaansche Brandkroniek van 1656 tot 1941* (Koog aan de Zaan, z.j).

Peter Roggeveen, *Van cactus- tot voetbalplaatjes. Zaanse bedrijven en hun albums* (Wormer, 2010).

Henk Roovers, *Op historische gronden. De geschiedenis van een Zaandamse gracht in nationaal en internationaal perspectief.* (Wormer, 2015).

A. Schillemans, *De houtveilingen van Zaandam in de jaren 1655–1811* ('s-Gravenhage, 1947) .

Joos Schokkenbroek, 'Zaanse belangen gevangen? Visserij en walvisvaart in de vroegmoderne tijd' in: Eelco Beukers en Corrie van Sijl (red), *Geschiedenis van de Zaanstreek deel 1* (Zutphen, 2012).

H.N. ter Veen, *Problemen der samenvoeging van Zaangemeenten* (Haarlem, 1941).

A. van Braam, *De blekerijen van Oostzaan 1500 – 1800* (Wormerveer, 1996).

A. van Braam, *Westzaandam in de tijd van de Republiek* (Zaandam, 1978).

A. van Braam, *De Zaanstreek in de eerste helft van de zestiende eeuw* (Wormerveer, 1996).

Cees van Dalsem, "Zaansche toestanden" 150 jaar kamer van koophandel en fabrieken voor de Zaanstreek (Wormer, 1993).

Willem van Doorn, 'n *Tuin op 't Noorden. Verzamelde gedichten*, uitgave Amsterdam S.L. van Looy, 1917. De meeste gedichten waren eerder gepubliceerd in "De Arbeid" of "De Beweging". Een exemplaar van deze dichtbundel is in het GA Zaanstad.

B. van Geuns, *Beschrijving van Zaandam* (Amsterdam, 1842).

M.A. Verkade, *De opkomst van de Zaanstreek. De ontwikkeling van Holland benoorden het IJ als factor in de wordingsgeschiedenis van de Zaan dorpen* (Utrecht, 1952).

M.A. Verkade, 'Handel, Nijverheid en Verkeer' in: M.A. Verkade e.a., *Zaandam 150 jaar stad, 1811-1961* (Zaandam, 1961).

M.A. Verkade, *Uit de windboeken van Cornelis Cornelisz. Honig* uitgave van Vereniging "De Zaanse Molen" (z.p.,z.j.).

Margaretha A., Verkade, *Den derden Dach. Ontstaan en ontwikkeling van de Polder Westzaan* (z.p., 1982).

D. Vis, *De Zaanstreek. Een beschrijving van het Zaanse volksleven in zijn historische ontwikkeling* (Leiden, 1948).

J.P. Woudt, K. Woudt, *Encyclopedie van de Zaanstreek deel 1* (Wormerveer , 1991)
J.P. Woudt, K. Woudt, *Encyclopedie van de Zaanstreek deel 2 L-Z* (Wormerveer,1991) 600.
Jan Pieter Woudt,, Klaas Woudt, *Encyclopedie van de Zaanstreek deel 2 L-Z* (Wormerveer, 1991).

Boeken achtergrondinformatie

Internationale industriële en technische geschiedenis

Günthe Bayerl, Karl Pichol, *Papier Produkt aus Lumpen, Holz und Wasser* (Reinbek bei Hamburg, 1986).
Deborah Cadbury, *Chocolate Wars. From Cadbury to Kraft: 200 Years of Sweet Success and Bitter Rivalry* (London, 2010).
Michael Clapman, 'Printing' in: Charles Singer et. Al (red), *A History of technology Volume III From Renaissance to the industrial revolution c. 1500-c. 1750* (Oxford, 1979).
R.H. Clapperton, *The paper-making Machine. Its invention, evolution and development* (Oxford, 1967).
L.R. Cook, E.H. Meursing., *Chocolate production and use*. Revised edition. (Harcourt Brace Jovanovich, 1982).
Jürgen Delfs, 'Flösserei in Deutschland und ihre Bedeutung für die Volks- und Forstwirtschaft' in: Hans-Walter Keweloh (red), *Flösserei in Deutschland* (Stuttgart, 1985).
T.K. Derry ,Trevor I. Williams, *Triomftocht van de techniek. Van de oudste tijden tot het jaar 1900. Deel I* (Amsterdam, 1963).
Stirling Everard, *The history of the gaslight and coke company 1812–1949* (London, 1992) 13–16.
Paula Findlen (ed), *Athanasius Kircher, The Last Man Who Knew Everything* (New York, 2004)
R.J. Forbes, 'Food and drink' in: Charles Singer e.a (red) *A history of technology. Volume II The Mediterranean civilizations and the middle ages c 700 B.C. to A.D. 1500* (Oxford, 1979).
Celina Fox, *The Arts of Industry in the Age of Enlightenment* (New Haven & London) second edition (2011).
W. Hamish Fraser, *The coming of the Mass market 1850-1914* (London, 1981).
Frances & Joseph Gies, *Cathedral, Forge and Waterwheel. Technology and Invention in the Middle Ages* (New York, 1994).
Frank Greenaway, 'The Chemical Industry. Part III: Polymers, Dyes and pigments' in: Trevor I. Williams, *A History of Technology Volume VI, The twentieth Century C.1900 to C.1950 part I* (Oxford, 1978) 551-569.
Roy Gregory, *The industrial windmill in Britain* (Chichester, 2005).
A. Gutrie, *Cornwall in the age of steam* (Padstow, 1994).
R.L. Hills, *Papermaking in Britain 1488–1988* (London, 1988) .
Helmut Hiltz, *Theatrum Machinarum. Das technische Schaubuch der frühen Neuzeit* (München, 2008).
E. Homburg, 'From colour maker to chemist: Episodes from the rise of the colourist, 1670-1800', in: R. Fox and A. Nieto-Galan (eds.), *Natural Dyestuffs and Industrial Culture in Europe, 1750-1880* (Nantucket, MA: Watson Publ. Int., 1999).
A.G. Keller, *A Theatre of Machines* (London, 1964).
Marc Levinson, *The Box. How the shipping container made the world smaller and the World economy bigger* (Princeton, 2006).
Sarah Lowengard, *The creation of colour in eighteen-century Europe* (New York, 2005). Via <http://www.gutenberg-e.org/lowengard/> , geraadpleegd 18 februari 2015.
Ian Sansom, *Paper, an elegy* (New York, 2012).

Robert W. Scheller, *Exemplum. Model-Book Drawings and the Practice of Artistic Transmission in the Middle Ages (ca. 900–ca. 1450)* (Amsterdam, 1995).
Alfred Schulte, *Wir machen die Sachen die nimmer vergehen. Zur Geschichte der Papiermacherei* (Wiesbaden, 1955).
John Shaw, *Water power in Scotland 1550-1870* (Edinburgh, 1984).

Jean-Marie Simonet, 'Papier- en drukkunst' in: *China hemel en aarde. 5000 jaar Uitvindingen en Ontdekkingen* (Brussel, 1988).
Frank Trentman, *Empire of Things. How we became a World of Consumers, from the Fifteenth Century to the Twenty-first* (z.p., 2016).
Joshua B. Freeman, *Behemoth, A history of the factory and the making of the modern world* (New York, 2018).

Nederlandse en Vlaamse molenkundige publicaties

A. Bicker Caarten, *Middeleeuwse watermolens in Hollands polderland. 1407/'08 – rondom 1500* (Wormerveer, 1990).
Jean Bruggeman, Yves Coutant, Lieven Denewet (red), *Travailler au moulin. Werken met molens* (Tournai, 1996).
G.J. Honig, 'De molens van Amsterdam (De invloed van de molens op het industriële leven in de gouden eeuw)' in: *Zevenentwintigste jaarboek van het genootschap Amstelodamum* (Amsterdam, 1930).
A.J. IJzerman, 'Barley-peeling Mills. An introduction' in: *Transactions of the seventh symposium of molinology, 1989* (Sprang-Capelle, 1994)
H. Kaptein, P. Schotsman, 'Alkmaar als bakermat van de Hollandse industriemolens' in *Alkmaar, stad en regio. Alkmaar in de Late Middeleeuwen en Vroegmoderne Tijd* (Hilversum, 2004).
G.H. Keunen, 'De poldermolens in Noord-Holland' in: *Molens in Noord-Holland. Inventarisatie van het Noordhollands molenbezit* (Amsterdam, 1981).
G.H. Keunen, 'Molenmakers, molenbouw en restauratie' in: *Molens in Noord-Holland* (Wormerveer, 1981).
Tom Kreuning, Joan Harmsen, Leo den Engelse, *Alkmaar op de wind* (Alkmaar, 2007).
Molens. De nieuwe Stockhuysen (Zwolle, 2007)
G.J. Pouw, *Wiekssystemen voor polder- en industriemolens* (Deventer, 1982).
Jan Stroop, *Molenaarstermen en Molengeschiedenis* (Arnhem, 1979).
J.H. van den Hoek Ostende, 'De Amsterdamse molens' in *Molens in Noord-Holland* (Amsterdam, 1981).
L.A. van Prooije, 'Houtvlotterij op de Rijn in de 17^e en 18^e eeuw' in: *Vierhonderd jaar houtzagen met wind* (Sprang-Capelle, 1996).
L.A. van Prooije, 'Verspreiding van houtzaagmolens in de tijd van de Republiek' in *Vierhonderd jaar houtzagen met wind* (Sprang-Capelle, 1996).
H. Voorn, *De papiermolens in de provincie Noord-Holland* (Haarlem, 1960).

Geschiedenis van de Infrastructuur en transport

J. van Beylen, *Schepen van de Nederlanden. Van de late middeleeuwen tot het einde van de zeventiende eeuw.* (Amsterdam, 1970).
Graddy Boven, Ab Hoving, *Scheepskamelen & Waterschepen. "ene ellendige talmerij, doch lofflijk middel.* (Zutphen, 2009).
J.R. Bruyn, 'De walvisvaart: de ontplooiing van een nieuwe bedrijfstak' in: Louwrens Hacquebord en J.M. Fuchs, *Vijf eeuwen binnenscheepvaart* (Amsterdam, z.j.).
Wendy van Duivenvoorde, *Dutch East India Company shipbuilding. The archeological study of Batavia and other seventeenth-century VOC ships* (College Station, z.j.).

W.G.C. Gelinck, 'De verbetering van het Groot Noordhollandsch kanaal' in: *Het Groot Noordhollandsch kanaal 1824-1924* (Alkmaar, z.j.).
Louwrens Hacquebord en Wim Vroom, *Walvisvaart in de Gouden Eeuw. Opgravingen op Spitsbergen* (Amsterdam, 1988).

Hans Haalmeijer, Dik Vuik, *Aken, tjalken en kraken. Zeilschepen van de Lage Landen – De binnenvaart* (Alkmaar, 2006).

J. Henneman, 'De Zorg voor weg- en waterwerken' in: *Honderd jaar trouwe dienst. Provinciale Waterstaat van Noord-Holland 1881-1981* (Amsterdam, 1981) 127-130.

Ab Hoving, *Modellen vertellen. Bijzondere verhalen uit de Marinemodellenkamer van het Rijksmuseum* (Franeker, 2012).

J. Kok, *'t Boemeltje van Purmerend* (Schoorl, 1980).

Frits R. Looimeijer, *Een eeuw Nederlandse Binnenvaart. 100 jaar weekblad Schuttevaer* (Drachten, 1988).

Maritieme encyclopedie. Deel II (Bussum, 1970).

J.C. Scharp, 'Enkele mededelingen omtrent het tot stand komen van het plan van het N.H. kanaal en van de voornaamste kunstwerken' in: *Het Groot Noordhollandsch kanaal 1824-1924* (Alkmaar, z.j.)/ J.P. Sigmond, *De Nederlandse zeehavens tussen 1500 en 1800* (Amsterdam, 1989)/

J.P. van der Voort, 'Noordzeeverij' in: *Maritieme geschiedenis der Nederlanden, deel 2. Zeventiende eeuw, van 1585 tot ca 1680* (Bussum, 1977).

Wim Vroom, *Walvisvaart in de Gouden Eeuw. Opgravingen op Spitsbergen* (Amsterdam, 1988).

De Nederlandse zeehavens, The Netherlands seaports 1939. Uitgave van het Algemeen publiciteitskantoor te Amsterdam.

A.M. van der Woude, *Enkele kanttekeningen bij de economische ontwikkelingen in de Republiek in* Heinz Weber, *Die Anfänge der Motorschiffahrt im Rheingebiet* (Duisburg-Ruhrort, 1978).

André Wegener Sleeswyk, *De Gouden Eeuw van Het Fluitschip* (Franeker, 2003).

Technische en industriële geschiedenis in Nederland

Diederik Aten, 'Leegwater- De mythe en de persoon' in: Diederik Aten, Marijke Joustra, Han van Zwet, *Leegwater en het Haarlemmermeerboek* (Edam, 2009).

A.J Bernet Kempers, *In en om de Grutterij* (Arnhem, 1979).

A.J Bernet Kempers, *Oliemolens* (Arnhem, 1979).

Mila Davids, Harry Lintsen en Arjan van Rooij, *Innovatie en kennisinfrastructuur: vele wegen naar vernieuwing* (Amsterdam, 2013).

Lyckle de Vries, *Jan van der Heyden* (Amsterdam, 1984).

G. Doorman, *Octrooien voor uitvindingen in de Nederlanden uit de 16^e-18^e eeuw.* ('s-Gravenhage, 1940).

G. Doorman, *Het Nederlandsche octrooiwezen en de techniek der 19^e eeuw* ('s-Gravenhage, 1947).

A.N. Hesselmans, 'Elektriciteit' in: H.W. Lintsen e.a., *Geschiedenis van de techniek in Nederland. De wording van een moderne samenleving 1800-1890. Deel III Textiel Gas, licht en elektriciteit* (Zutphen, 1993).

E. Homburg, 'Chemische nijverheid in de negentiende eeuw. Stagnatie of verandering?' in: H.W. Lintsen e.a., *Techniek in Nederland. De wording van een moderne samenleving 1800-1890. Deel IV Delfstoffen, Machine- en scheepsbouw, Stoom, Chemie, Telegrafie en Telefonie* (Zutphen, 1993).

Vibeke Kingma, 'De katoendrukkerijen in Amsterdam en Nieuwer-Amstel' in: *Textielhistorische bijdragen* Vol. 38 (Enschede, 1998).

C. Th Kokke, *De Veluwe papiermolen* (Zutphen, z.j.) .

H.W. Lintsen, *De registers voor het stoomwezen. Het register 1856-1858* (Eindhoven, 1987).

W.A.M. Piepers, *Bijdrage tot de geschiedenis van het toezicht op het stoomwezen in Nederland*, ('s-Gravenhage, 1914).

K. van Berkel, *In het voetspoor van Stevin. Geschiedenis van de natuurwetenschap in Nederland.* (Meppel, 1985).

Ernst van de Wetering, *Rembrandt. The Painter at Work.* (Berkeley, 2004).

P. van der Wielen, *Cacao. Cultuur en bereiding* (Amsterdam, 1906).

Gabri van Tussenbroek, *Historisch hout in Amsterdamse monumenten. Dendrologie – houthandel – toepassingen* (Amsterdam, 2012).

G.P.J. Verbong, *Technische innovaties in de katoendrukkerij en –ververij in Nederland 1835 – 1920*. (Amsterdam, 1988).

‘Verhalen van de excursie van het T.G.’ in *Technisch Studenten tijdschrift* (Delft, 1915?).

W. Visser, *Van schepvorm tot machinepapier. Overzicht der witte kunst in Nederland* (z.p., 1954).

J.A. Volcke, *Papierkennis* (Amsterdam, 1933).

J.C. Westermann., *Kagen, Clippers, Werven en Motoren* (Amsterdam, 1942).

Achtergronden van economische en maatschappelijke ontwikkeling in Nederland

Bas van Bavel, *De onzichtbare hand. Hoe markteconomieën opkomen en neergaan* (Amsterdam, 2018) 161.

Jan Bieleman, *Boeren in Nederland. Geschiedenis van de landbouw 1500-2000* (Amsterdam, 2008).

E. Bloemen, J. Kok, J.L. van Zanden, *De Grootste Nederlandse bedrijven* (Den Haag, 1993).

Christiaan van Bochove, *The economische consequenties of the Dutch. Economic integration around the North Sea, 1500-1800* (Academisch proefschrift, 2008).

I.J. Brugmans, *Statistieken van de Nederlandse Nijverheid uit de eerste helft der 19^e eeuw* (’s-Gravenhage, 1956).

I.J. Brugmans, *Paardenkracht en Mensenmacht. Sociaal-Economische geschiedenis van Nederland 1795-1940* (Den Haag, 1976).

J. Baron D’Aulnis de Bourouill, ‘De Ontwikkeling der Volkswelvaart’ in: P.H. Ritter, *Eene halve eeuw 1848-1898 onder de regeering van Koning Willem III en het regentschap van Koningin Emma* (Amsterdam, 1898).

Peter van Dam, *Opkomst en ondergang van een wereldmerk. Cacao- en chocoladefabriek C.J. van Houten & Zn. 1815-1971* (Eindhoven, 2012).

H. de la Fontaine Verwey, *Uit de wereld van het boek IV, Boeken, Banden en Bibliofielen*. (’t Goy, z.p.).

Ton Langenhuyzen, ‘Zekerheid en brand vóór 180’ in: Jacques van Gerwen en Marco H.D. van Leeuwen, *Studies over zekerheidsarrangementen. Risico’s, risicobestrijding en verzekeringen in Nederland vanaf de Middeleeuwen* (Amsterdam/ Den Haag, 1998).

Clé Lesger, ‘Merchants in charge: the self-perception of Amsterdam merchants’ in: ed. M.C. Jacob and C. Secretan, *The Self-Perception of Early Modern Capitalists*, (New York 2008).

A.M. van der Woude, *Het Noorderkwartier. Een regionaal historisch onderzoek in de demografische en economische geschiedenis van westelijk Nederland van de late Middeleeuwen tot het begin van de 19^e eeuw* (Utrecht, 1983).

Sluerman, Keetie, Ben Wubs, *Over grenzen. Multinationals en de Nederlandse markteconomie* (Amsterdam, 2009) 119-120.

Wilbert Schreurs, *Geschiedenis van de reclame in Nederland* (Utrecht 2001).

Wilbert Schreurs, *100 jaar reclame klassiekers* (z.p. 2011).

L. Ronner, ‘Boek, handwerk en machines’ in: J. Diedrich *Vijf eeuwen Boek in Nederland* (Haarlem, 1940).

Ad Rooms, *De jaren 80. Doemdenkers en positivo’s* (Zwolle, 2017).

H.C Prinsen Geerlings, *K.W. van Gorcom’s Oost-Indische cultures opnieuw uitgegeven compleet in drie deelen. Tweede deel* (Amsterdam, 1913).

Manuscripten

Bibliotheek gemeentearchief Zaanstad

Gerard Zijlstra Gerrit Knaap, *De weverijen van D. van Leijden & Zoon*. Doctoraal scriptie (z.p., z.j.).

J.A. van Felius *Opkomst en neergang van het huis Taan : geschiedenis van een Zaanse koopmansfamilie* (1983).

Jac. Verkade, *Schets van de industriële ontwikkeling in de Zaanstreek*. Stichting Voorlichting Zaanstreek, 1964.

P. van Amelrooy *Twee honderd jaar Jan Dekker in 7 stappen van verleden naar heden.* (z.p. , 1978). *Le Riz, sa Culture et son Industrie. Établissements C.Kamphuys, à Zaandam.*

Korte Geschiedenis van de Firma Klaas Schenk & Zonen : 1823-1923 Apeldoorn Koog aan de Zaan 1923.

F. Mars, 'Iets uit de geschiedenis van de Zaanse Verfindustrie' in: *Heemkundige mededelingen*, (z.p., 1967).

F. Mars, 'Iets over de Zaanse Nijverheid op 't eind van de 19e eeuw' in: *Heemkunde-mededelingen'* nr.13 (z.p. , z.j.).

Frans Mars, 'Molenmakerijen in de Zaanstreek.' *Heemkunde mededelingen* (Zaandam, 1962).

Tijdschriften Zaanstreek

Personeelsbladen

'1909-1959', Ongedateerde aflevering van het bedrijfsblad *Onze Pers*. (Duyvis).

'De encyclopedie van de Zaanstreek' in: *Jan Schoemaker Presse* Vol. 9 No. 1 (1991) (Jan Schoemaker).

'Het verhaal van mijnheer Bos in: *Jan Schoemaker Presse* Vol. 1 No. 1 (1983).

Het verhaal van mijnheer *Bos*' in: *Jan Schoemaker Presse* Vol. 2 No. 3 (1984.)

'Wittenburg' in: *Jan Schoemaker Presse* Vol. 6 No. 2 (1988).

Met Stoom

Het blad Met Stoom is te raadplegen in het Gemeentearchief Zaanstad. Een aantal nummers is digitaal te raadplegen op: <http://www.zaans-industrieel-erfgoed.nl/>

Jan Aafjes, 'De Kramer-motor.' in: *Met Stoom*, Vol. 36 (Zaandam, 2000).

Jan Bakker, 'KROMHOUT auto's in de Zaanstreek.' in: *Met Stoom* Vol. 36 (Zaandam, 2000).

Albert Boes, 'Van hondenkar tot rijdende winkel.' In: *Met Stoom* Vol. 33 (Zaandam, 1999).

Boes, Albert, 'De grondstoffenvoorziening van de linoleumfabrieken' in: *Met stoom* Vol. 34 (Zaandam, 1999).

Albert Boes, 'Stoomolieslagerij de Liefde. Herinneringen van Arie Stroo' in: *Met Stoom* Vol. 28 (Zaandam, 1998).

G. Bolten, 'De betekenis van de stoommachine voor de modernisering van enkele traditionele windindustrieën in de Zaanstreek' in *Met Stoom* Vol. 2 (Koog aan de Zaan , 1989)

Rob Boom, 'Fragmenten uit de geschiedenis van de jacht- en scheepswerf Cammenga' in *Met Stoom* Vol 23 (Zaandam, 1996).

R. Couwenhoven, 'Stoomoliefabrieken in de Zaanstreek' in *Met stoom* Vol. 39 (Zaandam,2001).

R. Couwenhoven, 'Per vlot van Dresden naar Hamburg. Het journael van Cornelis Jacobsz Cardinael' in: *Met Stoom* Vol. 32 (Zaandam, 1999).

J.W. de Boer, 'Zaans Veem' in: *Met Stoom* Vol. 8 (Koog aan de Zaan, 1991).

J.W. de Boer, 'Zakkenhandel' in: *Met Stoom* Vol. 9 (Koog aan de Zaan, 1992). Cees van Dalsem, 'Ooggetuige: Interview met de heer A. Stroo.' in: *Met Stoom* Vol. 28 (Zaandam, 1998).

Cees van Dalsem, 'Betonnen schuilbunkers in Noorderveld gesloopt. Laatste monumentale resten uit Tweede Wereldoorlog gesloopt' in: *Met Stoom* Vol. 38 (Zaandam, 2001).

Cees van Dalsem, 'Het wonderlijke verhaal van Lassie Toverrijst.' In: '*Met Stoom* Vol 31 (Zaandam, 1998)

Cees van Dalsem, 'Loopbaan in de Oost werd bloeiende toiletzeepfabriek.' In: *Met Stoom* Vol 28 (Zaandam, 1998.)

Cees van Dalsem, 'Proefboerderij trok bezoekers uit de hele wereld' in: *Met Stoom* Vol. 36 (Zaandam, 2000).

Cees van Dalsem, 'Van hondekar tot King of the Road. 75 jaar Albert Keijzer' in: *Met Stoom* Vol. 21 (Zaandam, 1996).

Alice van Diepen, 'Martelaar tussen Zaandam en Amsterdam' in: *Met Stoom* Vol. 23 (Zaandam, 1996).

G. Graas, C.J van Roon, 'Tastbare overblijfselen van de walvisvangst' in *Skepe & Skoite* themanummer van *Met Stoom* en *Anno 1961* (Zaandam, 1995).

G. Graas, C.J. van Roon, 'Sporen op de Horn' in: *Czaar Peter* themanummer van *Met Stoom* en *Anno 1961* (Zaandam, 1996). G. van Hooff, 'Cornelis Honig (1867-1931): fabrikant van petroleummotoren' in: *Met Stoom* Vol. 18 (Zaandam, 1994).

Giel van Hooff, 'De machinefabriek v/h C.J. Westermann te Zaandam, 1901-1922' in: *Met Stoom* Vol. 13 (Zaandam, 1993).

A.J. Honig, 'Van oliemolens tot kunstharsfabriek' in: *Met Stoom* Vol. 22 (Zaandam, 1996).

Maura Huig, 'Kaars Sijpesteijns eerste linoleumfabriek (1893-1903)' in: '*Met Stoom*' Vol 34 (Zaandam,1999).

J. Kingma, 'De liquidatie van een Duitse rijstpellerij in Zaandam. Het einde van de N.V. Mercantiele en Industriële Compagnie.' in: *Met Stoom* Vol. 19 (Zaandam, 1995).

J. Kingma, 'De Zaanse Rijstpellerij deel 6' in: *Met Stoom* Vol. 4. (1990).

Jur Kingma, 'De Bartelsluis. Een eeuwenoud verkeersknooppunt in Wormer' in: *Met Stoom* Vol. 31 (Zaandam,1998).

Jur Kingma, 'De IJzeren Mercurius. Het eerste ijzeren stoomschip dat op Zaandam voer' in: *Skepies Kaike* themanummer van *Met Stoom/Anno 1961* Vol. 37 (Zaandam, 2000).

Jur Kingma, 'Ruim baan voor 'het' automobiel.' in: *Met Stoom* no. 33 (Zaandam, 1999).

Vibeke Kingma, 'Van oliekoeken tot kalvermeel. Wessanen en het ontstaan van de Nederlandse bio-industrie' in: *Met Stoom* Vol. 36 (Zaandam, 2000).

Vibeke Kingma, 'Bruynzeel in de Zaanstreek: het succes van het standaard-product' in: *Met Stoom* Vol. 32 (Zaandam, 1999).

Vibeke Kingma, 'Licht, lucht linoleum!' in: *Met Stoom* Vol 34 (Zaandam,1999).

J. Knijnenberg, 'De 'LUM' zorgde voor welvaart in Krommenie' in: *Met Stoom* Vol 34 (Zaandam, 1999).

K. Kok, 'De gortpellerij van Gebroeders Laan (III)' in: *Met Stoom*, Vol. 1 (Koog aan de Zaan, 1989).

K. Kok, 'De gortpellerij van Gebroeders (IV)' in: *Met Stoom* Vol. 3 (Koog aan de Zaan, 1989).

K. Kok, 'De cacao-industrie in de Zaanstreek' in: '*Met Stoom*' (Koog aan de Zaan, 1992).

A. Kooiker, 'De (bijna verdwenen) verfindustrie in de Zaanstreek' in: *Verf. De historie van de Zaanse verfindustrie* themanummer van *Met Stoom* en *Anno 1961* (1993, Zaandam) .

J. Kraaijer, 'Het verhaal van een betrokken.' in: *Met Stoom* Vol. 8 (Koog aan de Zaan, 1991).

Sjors van Leeuwen, 'Tussen zwart en wit' in: *Verf. De historie van de Zaanse verfindustrie* themanummer van *Met Stoom* en *Anno 1961* (Zaandam, 1993).

Peter Marcuse, 'Militair wegtransport: de dumpauto'. in: '*Met Stoom*' Vol. 35 (Zaandam, 2000)

Peter Marcuse, 'Piet Zwart, een veelzijdig avant-gardistisch vormgever' in: *Met Stoom* Vol. 32 (Zaandam, 1999).

Peter Marcuse, 'Wegtransport tijdens en vlak na de Tweede Wereldoorlog' in: *Met Stoom* Vol. 35 (Zaandam, 2000).

Clim Meijer, 'Creatieve vorm- en kleurtoepassingen. Herinneringen van Clim Meijer' in: *Met Stoom* Vol 34 (Zaandam, 1999).

J.L. Meyer, 'Hoe de eerste poging om de Zaanse papierfabricage te mechaniseren in rook vervloeg.' in: *Met Stoom* Vol. 11 (Zaandam, 1992).

G.J. Onrust, 'De Zaanse koek- beskuit- en biscuitbakkerij' in: *Met Stoom* Vol. 9 (Koog aan de Zaan, 1992).

Ger Jan Onrust, 'Bakkerijen Van Delft: Koek, Biscuit en Taai-Taai' in: *Met Stoom* Vol. 10) (Zaandam, 1992).

Ger Jan Onrust, 'De Zaanse koek-, beschuit en biscuitbakkerij tot de Tweede Wereldoorlog' in: *Met Stoom* Vol 9 (Koog aan de Zaan, 1999).

C.F.L. Paul, 'Czaar Peter en de Zaanse scheepsbouw' in: *Czaar Peter* themanummer van *Met Stoom* en *Anno 1961* (Zaandam, 1996).

P.F. Ranshuysen, 'Tentoonstelling van Zaanse Nijverheid te Zaandam' reprint in: *Met Stoom* no.25 (Zaandam, 1997).

Peter Roggeveen, 'Borstvoeding en daarna...Molenaar's Kindermeel!' in: *Met Stoom* Vol. 29 (Zaandam, 1988).

H. Roovers, 'Vlootbouw in de 17^e eeuw' in: *Skepe & Skoite* themanummer van *Met Stoom* en *Anno 1961* (Zaandam, 1995).

H. Roovers, 'De grootste overtoom ter wereld' in: *Met Stoom* nr 24 (Zaandam, 1996).

J. Schipper, E.B. van Gelder, 'De zeepziederij De Adelaar te Wormerveer.' in: *Met Stoom* Vol. 6/7 (Koog aan de Zaan, 1991).

J. Schipper, 'Zaanse pakhuizen' in: *Met Stoom/Anno 1961* Vol. 17 (Zaandam, 1994).

Jan Schoen, 'Honderd jaar linoleum in Nederland' in: *Met Stoom* Vol 34 (Zaandam, 1999).

C C.J. van Roon, 'Sporen in de grond (1): archeologische vondsten' in: *Met Stoom* Vol 21 (Zaandam, 1996).

Th.van Tijn, 'Achtergronden van het moderne industrialisatieproces in Nederland in de 19^e eeuw' in: *Met Stoom* Vol. 2 (Koog aan de Zaan, 1989).

C. Veenis, 'Zaanse papierzakkenindustrie' in: *Met Stoom* Vol. 19 (Zaandam, 1995)

D. Vis, 'Jacob Vis Pz. 1828-1888, Koopman-Fabrikant.' in: *Verf. De historie van de Zaanse verfindustrie* themanummer van *Met Stoom* en *Anno 1961* (Zaandam, 1993).

G.J. Vis, 'De geschiedenis van de Zaanlijn' in: *Met Stoom* Vol. 4 (Zaandam, 1990).

J.H. de Vlieger, 'De Zaanse verfindustrie in de 20ste eeuw in: *Verf. De historie van de Zaanse verfindustrie*, themanummer van *Met Stoom* en *Anno 1961* (Zaandam, 1993)

J.H. de Vlieger, J.H., 'Loodwitfabricage in molen De Rob' in *Met Stoom* Vol 21 (Zaandam, 1996).

Nieuwsbrief MBTZ (Nieuwsbrief Vereniging tot behoud van Monumenten van bedrijf en techniek Zaanstreek)

A.A. Hoff, 'Scheepsbeschuit' in: *Nieuwsbrief M.B.T.Z.* (Zaandam, 1987).

H. Gzn. Ijskes, 'De geschiedenis van de Fa. P. & K. Bets, schippersbedrijf te Zaandam' in: *Nieuwsbrief M.B.T.Z* (mei 1986 en oktober 1985).

Jur Kingma, 'De geschiedenis van de rijstpellerij van Klaas Blans te Zaandam' in: *Nieuwsbrief M.B.T.Z.* (Zaandam, 1987).

K. Kok, 'Gortpellerij Gebr. Laan' in: *Nieuwsbrief M.B.T.Z.* (Zaandam, 1987).

K. Kok, 'De gortpellerij Mercurius van Gebroeders Laan' in: *Nieuwsbrief M.B.T.Z.* (Zaandam, 1988).

K. Kok, 'Een onbekend tegeltableau uit 1922' in: *Nieuwsbrief M.B.T.Z* (Koog aan de Zaan, mei 1987).

T. Smit, 'Een stuk geschiedenis van de olie-industrie in de Zaanstreek na 1850, bekeken door een Wessanen bril' in: *Nieuwsbrief M.B.T.Z* (Zaandam, 1986).

Zaans Erfgoed

Cor van Dongen, 'Familiestukken. Op zoek naar memorabilia van houthandel Schipper' in: *Zaans Erfgoed* Vol. 53 (Zaandam, 2015).

Cor van Dongen, 'Sierkunst in hout. Een roemrijk verleden, vastgelegd op tegeltableaus' in: *Zaans Erfgoed* Vol. 50 (Zaandam, 2014).

Henk Elzenga, 'Van plaat naar zeilboot. De geboorte van de zeilboot de Valk, in 1939 nog een gedurfd concept' in: *Zaans Erfgoed* Vol. 50 (Zaandam, 2014).

Ellen van der Grijn, Adriaan Kardinaal, 'Traditie en modernisering. De Zaanse papierindustrie in: *Zaans Erfgoed* Vol. 21 (Zaandam, 2007).

Martin E. de Gruijl, 'Zaans Blauw. Van zaffer tot smalt naar ultramarijn' in: *Zaans Erfgoed* Vol.14 (Zaandam, 2005).

Simon Jansz. Honig, 'Een zilveren herdenkingslepel uit 1727. Bij de vijftigste verjaardag van Nicolaas Calff.' in: *Zaans Erfgoed* Vol. 22 (Zaandam, 2007).

Jaap Kamphuis, 'Het juffertje, moeder aller zaagmolens' in: *Zaans Erfgoed* Vol. 59 (Zaandam, 2016)

Cees Kingma, 'Stoommachine in het Zaanlands Lyceum. De redding van een monumentaal onderwijsobject' in: *Zaans Erfgoed* Vol. 58 (Zaandam, 2016).

Jur Kingma, 'De bedrijfsbezetting van De Bijenkorf in 1978. Een vergeten actie uit de economische crisis van de zeventiger en tachtiger jaren' in: *Zaans Erfgoed* Vol. 49 (Zaandam, 2014)

Jur Kingma, 'De N.V. Rijst-Unie. Een kartel als wapen tegen concurrentie' in: *Zaans Erfgoed* Vol. 39 (Zaandam, 2011).

Jur Kingma, 'Het Zaans erfgoed als merk. Het verhaal van het landschap, de windmolens en het maken.' in: *Zaans Erfgoed* Vol. 48 (Zaandam, 2014).

Jur Kingma, 'Van drankschuit tot mengvoederindustrie' in: *Zaans Erfgoed* Vol 61 (Zaandam, 2017)

Vibeke Kingma, 'Leren op het werk. De bedrijfsschool van Bruynzeel' in: *Zaans Erfgoed* Vol. 46 (Zaandam, 2013).

Daniel Marcuse, 'Peter Marcuse: fotografisch geheugen van de Zaanstreek. Mens en arbeid als object van een foto' in: *Zaans Erfgoed* Vol. 46 (Zaandam, 2013).

Marijke Pette, 'Cacao- en chocoladefabriek J. Pette Hz. Opkomst en ondergang van een Wormerveers familiebedrijf.' in: *Zaans Erfgoed* (Zaandam, 2011).

Ed Pielkenrood, 'N.V. Metaalwarenbedrijf v/h Firma jb. Pielkenrood.' in: *Zaans Erfgoed* Vol. 58 (Zaandam, 2016).

Tom Quist, 'Speuren langs het water. Een onderzoek naar traankokerijen in de Zaanstreek (1640-1800).' in: *Zaans Erfgoed* Vol. 57 (Zaandam, 2016).

Henk Roovers, 'De Zaanse scheepsbouw in de zeventiende en achttiende eeuw. Nader onderzoek brengt nieuwe inzichten' in: *Zaans Erfgoed* Vol. 58 (Zaandam, 2016).

Frits Scholten, 'De Lacoön van het Rijksmuseum. De 'Zaanse' herkomst van een beroemd beeld' in: *Zaans Erfgoed* Vol. 47 (Zaandam, 2013).

Corrie van Sijl, 'Het is alles blik wat er blinkt' in: *Zaans Erfgoed* Vol. 9 (Zaandam, 2003).

De Zaende

J. Goudsblom, 'De Hennepkloppers van Krommenie. Een bijdrage tot de kennis van de geschiedenis van de zeildoekindustrie' in: *De Zaende* Vol. 3 (Wormerveer, 1948).

G.J. Honig, 'De Blauwe Stad' in: *De Zaende* Vol 5 (1950).

G.J. Honig, 'Het geslacht van der Ley' in: *De Zaende* Vol. 1 (Wormerveer, 1946).

G.J. Honig, 'Traankokerij te Westzaan' in: *De Zaende* Vol. 6 (Wormerveer, 1951).

H.J. Jantzen, 'N.V. Verffabriek Avis, opgericht 1701. De blauzel moolen de blauwe hengst' in: *De Zaende* Vol. 2 (Wormerveer, 1947).

C.J. Stelleman, 'De haven van Zaandam deel III' in: *De Zaende* Vol. 1 (Wormerveer, 1946).

C.J. Stelleman, 'De haven van Zaandam' in: *De Zaende* Vol. 1 (Wormerveer, 1946).

Wormerveer Weleer

Ron Couwenhoven, 'De ondergang van de molens van de Erven Blauw' in: *Wormerveer Weleer* Vol. 8 (Wormerveer, 2010) no. 18.

Ron Couwenhoven, 'Sluiting Vriesch Groen fabriek' in: *Wormerveer Weleer* Vol.9 (Wormerveer, 2011) no. 19.

Ron Couwenhoven, 'Wessanen & Laan startte in een mosterdmolen' in: *Wormerveer Weleer* Vol 31 (Wormerveer, 2015).

Cor van Dongen, 'Wind west, storm en regen' in: *Wormerveer Weleer* Vol.9 (Wormerveer, 2011) no. 20.

Roy Hartsuiker, 'Een kronkel rechtgezet.' in: *Wormerveer Weleer* Vol.12 (Wormerveer, 2011) no. 22.

Jur Kingma, 'Bloemendaal & Laan en twee Amsterdam society architecten.' in: *Wormerveer Weleer* Vol.13 (Wormerveer, 2011) no. 30.

Jur Kingma, 'Cacaofabriek De Moriaan, het nakomertje van Wessanen.' in: *Wormerveer Weleer* Vol. 31 (Wormerveer, 2015).

Jur Kingma, 'Cacaofabriek de Moriaan, het nakomertje van Wessanen.' in: *Wormerveer Weleer* Vol.13 (Wormerveer, 2015) no. 31.

Jur Kingma, 'De chemische fabrieken van Jan Dekker.' in: *Wormerveer Weleer* Vol.10 (Wormerveer, 2011) no. 24.

Jur Kingma, 'De eerste halve eeuw van De Vlijt: van vlak- naar hoogmaalderij' in: *Wormerveer Weleer* Vol.13 (Wormerveer, 2015) no. 31.

Jur Kingma, 'De familie Prins, een Wormerveerse ondernemersfamilie.' in: '*Wormerveer Weleer*' Vol.11 no. 26 (Wormerveer, 2011)

Jur Kingma, 'De Ster, Kraamkamer van de plofkip? Van merk- naar fabrieksnaam' in: *Wormerveer Weleer* Vol.13 (Wormerveer, 2016) no. 33.

Jur Kingma, 'Een beknopte geschiedenis van Drukkerij Meijer' in: '*Wormerveer Weleer*' Vol.15 (Wormerveer, 2017) no. 35.

Jur Kingma, 'Een manuscript van Rob Kooiman uit 1965.' in: *Wormerveer Weleer* Vol.12 (Wormerveer, 2011) no. 28.

Jur Kingma, 'Een Wormerveerder bezocht de Piramiden in 1851.' in: *Wormerveer Weleer* Vol.10 (Wormerveer, 2011) no. 24.

Jur Kingma, 'Het Mare Nostrum der gladoren. Het Zaanspoor in de olie' in: *Wormerveer Weleer* Vol.9 (Wormerveer, 2011) no. 19.

Jur Kingma, 'Het Zaanspoor; een eeuw spoorweghaven van Wormerveer' in: *Wormerveer Weleer* Vol.7 (Wormerveer, 2009) no. 13.

Jur Kingma, 'Pieck, Bruijn, Boorsma en de Strijd om de Eenhoorn' in: '*Wormerveer Weleer*' Vol.9 (Wormerveer, 2011) no. 20.

Jur Kingma, 'Wandelweg: Van idyllische bomenlaan naar tandemracebaan' in: *Wormerveer Weleer* Vol.15 (Wormerveer, 2017) no. 35.

Piet Kleij, 'De Vijverlanden in het Guisveld.' in: *Wormerveer Weleer* Vol 7 (Wormerveer, 2005).

Marijke Pette, 'Oorlog en vrede bij Pette' in: *Wormerveer Weleer* Vol.9 (Wormerveer, 2011) no. 21.

Klaas Postma, 'Proefondervindelijke Natuurkunde in Wormerveer' in: *Wormerveer Weleer* Vol. 5 (Wormerveer, 2007) no. 9.

Andere Zaanse historische periodieken

D. Kerssens, 'Rosmolens in de Zaanstreek' in: *De Windbrief* Vol 29 (Koog aan de Zaan, 2000) no. 112.

Jan Rem, 'Sluiting van de laatste zeildoekweverij in Krommenie' in: *Krommenieër Kroniek* Vol 20 (2000).

Agaat Rijks-Leguit, 'De propellerboot' in: *Krommenieër Kroniek* Vol. 53 (Krommenie, 2009).

Tijdschriften algemeen

Historische tijdschriften

L.A. Ankum, 'Een bijdrage tot de geschiedenis van de Zaanse olieslagerij I.' in: *Tijdschrift voor Geschiedenis* Vol. 73 (1960).

L.A. Ankum, 'Een bijdrage tot de geschiedenis van de Zaanse olieslagerij II.' in: *Tijdschrift voor Geschiedenis* Vol. 73 (1960).

Arthur Groen, 'Opkomst en ondergang van de rolrederij in de banne Uitgeest. Een bijdrage in de geschiedenis van de zeildoekweverij.' in: *Holland, Historisch Tijdschrift* Vol. 35 (Hilversum, 2003).

A. van Braam, 'Over de omvang van de Zaandamse scheepsbouw in de 17^e en 18^e eeuw' in: *Holland, Historisch Tijdschrift* Vol 24 no. 1 ('s-Gravenhage, 1992).

Rob Hartman, 'De grote depressie had ook positieve gevolgen' in: *Historisch Nieuwsblad* (2009) juni.

Peter Schenk, 'Operatie Seelówe – de invasie die nooit plaats vond' in: *'40-'45 Toen en nu* Vol. 69 (Soest, z.j.).

Maritieme tijdschriften

Wim de Bruijn, 'Holland jachtbouw, een snel groeiende werf' in: *Spiegel der Zeilvaart* (1998) No. 5.J.

Kingma, 'Krachtpatsers redden sluipmoordenaars. Een korte geschiedenis van hefschepen voor onderzeeboten' in: *De Blauwe Wimpel* Vol. 50 (Hilversum, 1995) 424-426.

Jur Kingma, 'Aandrijving door spierkracht. Een onverwacht licht op mechanisch aangedreven vaartuigen' in: *Scheephistorie* Vol 10 (Emmen, 2010).

Molenkundige tijdschriften

Lieven Denewet, 'Lieven Andries uit Moerbeke-Waas: een gevluchte Vlaamse olieslager die in 1568 zijn molenkennis naar Holland bracht.' in: *Molenecho's. Vlaams tijdschrift voor Molinologie* Vol 22 (Sint-Amands, 1999) no. 4.

Jur Kingma, 'Een weidemolen met maalkuip. Molenmaker Hendrik Verdonk bouwde de eerste centrifugaalpomp' in: *'Molinologie'* (Voorburg, 2011) 28- 34.

Vibeke Kingma, 'Industrial Spying in the Dutch paper Industry: The Swedish Case' in: *International Molinology* Vol 57 (Aldeboarn, 1998).

'Memoire sur les moulins a planches de la Hollande', vertaling Dirk van der Peijl in: *Molinologie* (Breda, 1994) no. 1.

Frans Rutten, 'Wagenschotzagerij' in: *Molinologie* (Breda, 1994) no. 1.

J. Spreeuw, 'Veertig jaar Gortpellen door middel van Stoom, opgevolgd door Elektriciteit, een mijlpaal op den weg betreden door Zwaardemakers's Handel en Industrie N.V., te Zaandam' in: *De Molenaar* 11-12-1940.

Verslag van C. Molard in: *Biekorf* Vol 75. (Sint-Andries, 1974)

Tijdschriften over industrieel erfgoed:

J. Kingma, 'Overtomen in Nederland' in: *Industriële Archeologie* Vol. 40 (z.p, 1991).

J. Kingma, 'De Zaanse industrie in drie eeuwen' in: *Erfgoed van industrie en techniek* Vol. 3 (Delft,1994) no. 1.

M.T. Pruijs en J. Kingma, 'De Zaanwand in Wormer' in: *Industriële Archeologie* vol IX (1983).

N. Schouten, 'De plantaardige-olie-industrie in Nederland 1850-1950' in: *Erfgoed van industrie en techniek* Vol.4 (Delft, 1995) no. 4.

Diverse tijdschriften

H. Blink, 'Rijstproductie en Rijsthandel.' In: *'Tijdschrift voor Economische Geographie'* Vol. 5 (1914)

R. Gregory, 'The Use of Power in the Early Industrial Development of Hull' in: *Industrial Archeology Review* Vol XV(1992).

P. Smit, 'De Zaanse verfindustrie bedreven in windmolens' in: *Chemisch Weekblad* Vol. 51 (1955).

Kranten

Via Delpher (www.Delpher.nl), Gemeentearchief Zaanstad, Archief Historisch Vereniging Wormerveer en verschillende privé archieven.

Cees Banning, 'Superjachten minder lang, blijven in trek. De crisis raakt ook Nederlandse jachtbouw. Maar luxe superjachten blijven in trek. Sail brengt werven nieuwe opdrachten' in: *NRC* (2010) 31 augustus.

E.A. Veen, 'Een blik op de Zaan in 1913. Lezing voor het Algemeen Nederlandsch Verbond op 8 april 1913' in: *Zaanlandsche Courant* (1913) 12 april, 16 april.

'FNV-bestuurder Dick de Graaf over mogelijke fusie Cacao de Zaan en Berisford: Wanneer er een samenvoeging komt, dan volgt er nog en pittige discussie' in: *De Typhoon*' (1987) 20 mei. .

Herman Stil, 'Holland jachtbouw sluit: geen luxe boot meer uit Zaandam' in: *Het Parool* (2017) 7 februari.

'Het eerste stoomschip in Nederland' in: *Nieuws van de Dag* (1909) 14 juli.

'Kantoor en laboratorium Wessanen Cacao naar Wormer' in: *De Typhoon* (1980) november.

Peter de Waard, 'Zaanse Mayonaise: van een delicaat mayo-recept naar basilicum- en limoenmayonaise' in: *De Volkskrant* (2018) 15 april.

Rinskje Koelewijn, 'Ik bouw dromen' Bij een broodje tonijn vertelt botenbouwer Take van Ineveld over zijn superjachten voor superrijken. Dit soort boten trekt fanaten aan' in: *NRC* (2011) 3 september.

Rob van de Berg, 'Het geheim van de Delftse brillenmaker' in: *NRC* (2015) 15 mei.

H J. Zuidervaart, 'Delftse verrekijkmakers, landmeters en kunstschilders uit het midden van de 17e eeuw: een mooi voorbeeld van de circulatie van kennis en vaardigheden' Lezing *Histechnica* (2015) 12 december.

Wim Wennekens, 'De Zaanse Arend ten val' in: *Zaterdags bijvoegsel NRC Handelsblad* (1980) .10 juli
'De Zaanstreek in de depressie' Overdruk van een zevental artikelen, opgenomen in de *Nieuwe Rotterdamse Courant* van 23, 24, 26, 27, 29 en 30 September alsmede 1 October 1932 (Rotterdam, 1932)

Nieuwsblad van het Noorden 22 november 1898

De Telegraaf, 3 juni 1935.

Dagblad De Tijd, 17 mei 1955

Dagblad de Typhoon, 1 december 1950.

Zaanlandsche Courant 12 juni 1897

Zaanlandsche Courant 19 augustus 1871

De Telegraaf 11 maart 1983.

NRC Handelsblad 13 augustus 1976.

Het Nieuws van de dag voor Nederlandsch-Indië, 8 juli 1935

Algemeen Handelsblad 13 oktober 1925.

De Telegraaf 13 januari 1932.

Haagsche Courant, 10 oktober 1898.

Nieuwe Rotterdamse Courant 11 november 1928.

Oprechte Haarlemsche Courant, 3 maart 1854.

Zaanlandsche Courant, 12 april 1913.

Zaanlandsche Courant, 12 oktober 1898.

Zaanlandsche Courant, 18 juni 1898.

Zaansche Courant, 28 februari 1917

De 7000, 23 oktober 1919

Archieven

Archief Pieter van Nieuwburg, Zaanstad

Archief Vereniging de Zaanse Molen te Zandijk
overdruk *Algemeenen Konst- en letterbode*, No 17.

Archief Historische Vereniging Wormerveer
Wessanen Cacao B.V. Jaarverslag ondernemingsraad 1981

Huize 't Singraven Denekamp

Archief Laan. Notulen van het Departement der Maatschappij ter bevordering van de Nijverheid Wormerveer. Periode 1848 – 1870.

Gemeentearchief Zaanstad (GAZ)

Verslagen van den toestand der gemeente Zaandam 1879-1982

Verslagen kamer van koophandel.

Archief Zaanlandsche Scheepsbouw maatschappij (Zaandam, Wormer) Notulenboek 1899-1968
verslag van vergadering van commissarissen en directie 19 januari 1919.

Archief Zaanlandsche Scheepsbouw Maatschappij Zaandam (Zandijk, Wormer)

Archief PA-0219 familie Duyvis, olieonderneming en machinefabriek P.M. Duyvis, inv. No. 361,
Onderneming Nr 25, 11 juli 1989 .

Archief Drukkerij Meijer

Verslag van de toestand der Gemeente Wormerveer over het jaar 1924

Familiearchief familie Blans in Aerdenhout.

Grootboek Klaas Blans

Rijksarchief Noord-Holland (RANH)

Archief Crown Van Gelder Papierfabrieken Amsterdam, inv. 1399 jaarverslagen Wormerveer 1928-1954.

Bijdragen voor de Nijverheid over 1837 op gemaakt door de leden en correspondenten van de Nederlandse maatschappij voor de Nijverheid (Haarlem, 1839)

Waterlands Archief (WA)

stukken betreffende het verzoek tot plaatsing van stoomwerktuigen in diverse fabrieken 1845-1857.

Stadsarchief Amsterdam (SAA)

Archief 300 Familie Goedkoop-Vis, inv. 135, grootboek of staatboek van de firma Dirk van Voorst.

Nationaal Archief (NA)

Archief 2.09.38 Inventaris van het archief van de Staatscommissie.

Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG)

Archief ARCH01706 Collectie Bedrijfsbezettingen Koninklijke Scholten-Hong N.V. (KSH) in 178, 1975-1981.

Internetbronnen

http://www.slate.com/articles/business/transport/2012/08/pallets_the_single_most_important_object_in_the_global_economy.html

<http://www.muscom.nl/collecties/radiodistributie.php> (bekeken 31 maart 2015)

<https://eenvandaag.atavist.com/cookbrummer>

<http://europe.bungeloders.com/products/crokvitol/> (18 april 2018)

<https://koole.com/j-p-morgan-asset-management-together-with-ontario-teachers-pension-plan-completes-the-acquisition-koole-terminals/> (23 april 2013)

http://www.parlement.com/id/vg09ll8ywc7/h_j_smit

http://www.parlement.com/id/vg09llcx06v9/j_c_van_wessem

http://www.parlement.com/id/vg09llt74cum/w_kaars_sijpesteijn

http://www.parlement.com/id/vg09ll51yizw/j_prins

https://www.parlement.com/id/vg09ll51yizv/a_prins

http://www.parlement.com/id/vg09ll2lb8zz/j_a_laan

https://www.parlement.com/id/vg09llkybqhz5/k_de_boer

<https://socialhistory.org/bwsa/biografie/stad>

<http://www.de-maatschappij.nl/> De Maatschappij bestaat nog steeds als een netwerk van ondernemers

<http://www.efsa.europa.eu/> (gevonden12-2-2017)

<http://www.food-info.net/nl/e/e-alphabet.htm> (gevonden12-2-2017)

<https://dearnova.nl/klant/en/online-innovatie-cafe-albertheijn/> (19 april 2018)

<https://duyviswiener.com/technology-center/> (20 april 2018)

<https://www.meneba.com/nieuws/dossche-rondt-overname-meneba-af/#.WteknouaUl> 18 april 2018) (

<https://www.nemokennislink.nl/publicaties/chocola-doorgelicht> (gevonden12-2-2017)

<http://www.duizendzaansemolens.nl/>

<http://www.hetnoordbrabantmuseum.nl/jaren80> (18 april 2018) Tentoonstelling in het Brabants Museum in 2017